C/2025/4210

20.8.2025 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет

Към балансирана европейска енергийна система

(становище по собствена инициатива)

(C/2025/4210)

Докладчик: **Zsolt KÜKEDI**

Съдокладчик: **Philippe CHARRY**

Съветници	László SZABÓ (на докладчика) Veronique CHAPPELART (на съдокладчика)
Решение на Пленарната асамблея	23.1.2025 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
Компетентна секция	Секция „Транспорт, енергетика, инфраструктури, информационно общество“
Приемане от секцията	27.5.2025 г.
Приемане на пленарна сесия	19.6.2025 г.
Пленарна сесия №	597
Резултат от гласуването („за“/ „против“/„въздържал се“)	140/3/1

1. Заключения и препоръки

ЕИСК:

1.1. приветства усилията на Европейската комисия да създаде рамка за стабилни и устойчиви енергийни доставки на достъпни цени за предприятията и потребителите;

1.2. счита, че достъпните цени на енергията, въглеродната неутралност и енергийната сигурност са основните цели на една балансирана енергийна система;

1.3. насърчава непрекъснатото адаптиране на енергийния пазар на ЕС за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. като основна цел, като същевременно изтъква, че целта на регулирането на вътрешния енергиен пазар следва да бъде свеждане до минимум на въздействието на спекулативните търговски практики и краткосрочната нестабилност на цените и гарантиране на сигурност на доставките, стабилни и предвидими цени и разпределително въздействие. Следва да се гарантира достъп до финансово достъпна енергия за всички;

1.4. отбелязва, че европейците плащат значително повече за енергия, отколкото много други региони, особено в Азия и САЩ, което вреди на конкурентоспособността, както и че високите цени на енергията са принудили предприятията, особено в производството, да се преместят или да прекратят дейността си. Тези предизвикателства трябва спешно да бъдат преодолени, за да се избегне рискът от допълнителна загуба на работни места;

1.5. посочва, че няколко държави членки са пропуснали крайни срокове за осъществяване на реформи на пазара на електроенергия, което забавя ползите от предвидимото ценообразуване и динамичните тарифи;

1.6. изтъква необходимостта от увеличаване на гъвкавостта чрез решения за съхраняване на достъпни цени, иновативни технологии, нови участници на пазара и стимули. Поддържането на производство на базов товар (ядрена енергия и/или газ) и чист енергиен микс е от съществено значение за балансиране на търсенето и предлагането. Неотдавнашното прекъсване на електроснабдяването в Испания и Португалия е повод ЕС да си припомни, че спешно са необходими инвестиции в модерна, добре взаимносвързана енергийна мрежа, която да осигурява стабилно резервно производство, да включва сложна система за предупреждение в реално време за намаляване на потреблението на енергия и да гарантира киберсигурността на мрежата;

1.7. извежда на преден план необходимостта от повишаване на гъвкавостта и ефективността, ролята на реакцията на потреблението, интелигентното потребление и децентрализираното производство на енергия от възобновяеми източници. ЕИСК призовава за провеждане на кампании за повишаване на осведомеността, въвеждане на решения за повишаване на ефективността и бизнес модели в подкрепа на обединяването на по-малките потребители и производители;

1.8. призовава за по-бързи трансгранични междусистемни връзки и модернизиране на инфраструктурата с цел завършване на енергийния съюз и укрепване на вътрешните енергийни потоци;

1.9. подкрепя намерението на Комисията да препоръча на държавите членки временно намаляване на данъците и налозите, за да ограничат високите разходи, както се посочва в Плана за действие за енергия на достъпни цени. ЕИСК подчертава необходимостта от запазване на конкурентоспособността на европейските цени на енергията в световен мащаб, като същевременно се запази международната конкурентоспособност на европейската икономика;

1.10. призовава за проучване на начините за по-добро използване на недостатъчно оползотворени източници (напр. геотермална енергия за електроенергия, биогаз за местно производство) и за ускоряване на иновациите (ефективност, цифровизация, гъвкавост на мрежата, секторна интеграция) чрез целенасочени инвестиции и инструменти за намаляване на риска;

1.11. предлага гъвкава, но стабилна пътна карта за държавите членки, зависещи от изкопаеми горива, със сътрудничество на равнището на ЕС и на национално равнище. ЕИСК приветства енергийните политики, които дават възможност за гражданска ангажираност, съвместно планиране, обществено приемане и рамка за справедлив преход;

1.12. препоръчва децентрализираното производство на енергия от възобновяеми източници (произвеждащи потребители и енергийни общности) да се направи по-достъпно чрез премахване на регулаторните пропуски и борба с конфликтите на интереси;

1.13. препоръчва структурираното и съдържателно участие на младите хора да бъде включено на всички етапи от изготвянето на енергийните политики чрез механизми като младежки съвети, консултативни групи и оценка на въздействието на ЕС от гледна точка на младежта като част от основните законодателни оценки на въздействието в областта на енергетиката;

1.14. предлага разработването на Европейски план за действие за преходна стабилност, включително оценки на въздействието на преходното състояние, задължителни стандарти за динамична реакция на честотата (синтетична инерция), изпитване на преходната реакция за нови активи (бързодействащо съхраняване), протокол за изключване на товари въз основа на честотата и годишно докладване на инерцията на системата в целия ЕС;

1.15. приветства обявеното от Комисията намерение най-сетне да разгледа предоставянето на възможности в един справедлив енергиен преход и обявения енергиен пакет за гражданите, и заявява, че с удоволствие ще участва в процеса на съвместно разработване.

2. **Общи бележки**

2.1. Балансираната европейска енергийна система в краткосрочен план интегрира възобновяеми, изкопаеми и ядрени източници, за да се гарантират стабилни, финансово достъпни и устойчиви енергийни доставки, като същевременно постепенно се преминава към източници на чиста енергия в дългосрочен план. Тя изисква да се балансират периодичното и постоянното производство, контролируемите и неконтролируемите източници и регионалните енергийни различия.

2.2. Европейският енергиен пазар трябва да бъде адаптиран по такъв начин, че да се постигне целта за неутралност по отношение на климата най-късно до 2050 г., заедно с целите за сигурност на доставките, стабилни и достъпни цени и гарантиране на достъп до енергия.

2.3. ЕИСК определя три ключови цели за постигане на балансирана европейска енергийна система: финансово достъпна енергия, въглеродна неутралност и енергийна сигурност. Основните стъпки за тяхното постигане включват осъществяване на преход към чиста енергия, електрификация, подобряване на свързаността на мрежата, диверсифициране на източниците, подобряване на съхранението и управлението, насърчаване на кръговата икономика и ефективността, подобряване на осведомеността за достатъчността, съгласуване на политиките в различни области на политиката и инвестиране в научни изследвания и иновации за енергийна сигурност и справедливост.

2.4. ЕС укрепи нормативната уредба за ускоряване на използването на възобновяеми енергийни източници и повишаване на енергийната ефективност, както и функционирането на схемата за търговия с емисии (СТЕ). Енергийният съюз има за цел да обедини пазарите, като същевременно гарантира устойчивост. Целта на Зеления пакт е да се постигне намаляване на емисиите с 55 % до 2030 г., с 90 % до 2040 г. и неутралност по отношение на климата до 2050 г., което изисква съществени промени в производството и разпределението на енергия.

2.5. Балансирането на енергийните източници е трудно. Възобновяемите енергийни източници намаляват зависимостта от изкопаеми горива, но са нестабилни, а по-гъвкавите източници като водноелектрическата енергия и газа са неравномерно разпределени. Проблемът се задълбочава от ограничените възможности за съхраняване и нестабилността на пазара. ЕС се справя с това чрез модернизации на мрежата, решения за съхранение и механизми за осигуряване на капацитет.

2.6. В публикувания през 2025 г. компас за конкурентоспособността Европейската комисия си поставя целта за балансиране на декарбонизацията с икономически иновации и модернизиране на промишлеността. Пактът за чиста промишленост обединява постигането на целите в областта на климата и конкурентоспособността в една стратегия за растеж и просперитет. Той е подкрепен от плана за действие за енергия на достъпни цени, в който се предлага да се намалят сметките за енергия в краткосрочен план, но Пактът за стабилност противоречи на този план, тъй като не оставя никаква свобода на действие на държавите членки за ускоряване структурните реформи за икономии на разходи и за укрепване на нашите енергийни системи срещу бъдещи ценови сътресения. В плана обаче се пренебрегват основните фактори, които водят до високи цени на енергията — скъп внос на природен газ, високи цени на квотите по СТЕ на ЕС I и недостиг на енергийни източници, за да се посрещне нарастващото търсене на електрификация.

2.7. ЕИСК подкрепя намерението на Комисията да приложи наскоро обявените стратегии и планове за действие и с настоящото становище отправя допълнителни предложения, за да се гарантира, че енергийната система на Европа е финансово достъпна и неутрална по отношение на климата, като същевременно се вземат предвид неизползваният досега капацитет (например за геотермална и биоенергия), националните и регионалните териториални особености, конкурентоспособността, сигурността, декарбонизацията и един справедлив преход в истински и суверенен енергиен съюз.

3. **Конкретни бележки**

3.1. Възобновяемите енергийни източници намалиха разходите и емисиите, като направиха конкурентоспособна слънчевата и вятърната енергия, но тяхната зависимост от атмосферните условия води до нестабилност на доставките и на цените. Ограничените възможности за съхраняване и остарелите мрежи водят до претоварване и дисбаланси. Иновациите са от ключово значение за прехода: интелигентните мрежи, секторната интеграция, ИИ и цифровите технологии повишават ефективността, надеждността и гъвкавостта, като същевременно насърчават създаването на работни места и промишлеността.

3.2. В средата на 2024 г. влязоха в сила мерки за подобряване на интегрирането на възобновяемите енергийни източници в европейската енергийна система и структурата на пазара на електроенергия в ЕС ([1]), но не всички държави членки успяха да ги транспонират в националното право до определения срок 17 януари 2025 г., което възпрепятства развитието на един гъвкав пазар на финансово достъпна електроенергия.

3.3. В посочената рамка технологичната неутралност е от решаващо значение за балансираната енергийна система на ЕС, тъй като гарантира енергийна сигурност, ефективност на разходите и иновации, без да се облагодетелстват конкретни източници. Разнообразният енергиен микс намалява зависимостта от един източник, а конкуренцията стимулира напредъка по отношение на ефективността и устойчивостта. Освен това такъв микс дава възможност за гъвкавост на държавите членки да избират решения, които съответстват на техните ресурси и нужди, като същевременно се адаптират към нововъзникващи технологии като водорода или напредналите технологии за съхранение. Като поддържа технологично неутрален подход, ЕС може да изгради устойчива, икономически ефективна и ориентирана към бъдещето енергийна система.

([1]) Вж. Регламент (ЕС) 2024/1747 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юни 2024 година за изменение на регламенти (ЕС) 2019/942 и (ЕС) 2019/943 по отношение на подобряването на структурата на пазара на електроенергия в Съюза (ОВ L, 2024/1747, 26.6.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1747/oj) и Директива (ЕС) 2024/1711 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юни 2024 година за изменение на директиви (ЕС) 2018/2001 и (ЕС) 2019/944 по отношение на подобряването на структурата на пазара на електроенергия в Съюза (ОВ L, 2024/1711, 26.6.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1711/oj).

3.4. Енергийните общности и участието на потребителите (или произвеждащите потребители) променят енергийната система на ЕС. Важно е да се отбележи, че енергийните общности спомагат за балансиране на търсенето и предлагането и тяхната роля в балансираната енергийна система трябва да се увеличи. ЕИСК вече подчерта приноса за енергийния преход на отчасти независимия и отчасти генерирания от мрежата модел на произвеждащи потребители или организации ([2]), с който се намалява зависимостта от мрежата и се насърчава по-съзнателното потребление на енергия. Местното производство на енергия от възобновяеми източници, собственост на общността, повишава сигурността, следва да намали разходите и да облекчи натоварването на мрежата, като посрещне местното търсене, като същевременно включи местните органи и младите предприемачи в експлоатацията на децентрализирани, гъвкави и устойчиви енергийни системи. Това изисква тясно сътрудничество между операторите на разпределителни системи и енергийните общности, за да се подкрепят инвестициите в нововъзникващи енергийни общности и разгръщането на местен капацитет за съхранение. Трябва да се създаде мотивация за операторите на разпределителни системи да създават такива системи от общности за производство, тъй като те често имат различни интереси и стимули в екосистемата. Освен това изглежда, че държавите членки не са склонни, което също затруднява създаването на енергийни общности. Все още са предизвикателство енергийната бедност и приемането от обществото.

3.5. Енергийната система на Европа се променя с навлизането на повече възобновяеми енергийни източници, което изисква по-добро ценообразуване и стабилност. Въпреки увеличаването на дела на слънчевата и вятърната енергия, в някои държави членки стабилните източници като геотермалната, водноелектрическата и ядрената енергия продължават да играят роля по отношение на предоставянето на базова електроенергия. Първо се доставят най-евтините източници (като вятърната и слънчевата енергия, които имат почти нулеви пределни разходи), но за задоволяване на върховото потребление се изискват гъвкави резерви с бързо стартиране и доколкото е възможно без въглеродни емисии (например (био)газ, водород и решения за съхранение), като същевременно се отчита, че по-голямата зависимост от такива балансиращи ресурси допринася за по-високи системни разходи.

3.6. Увеличаването на възобновяемите енергийни източници променя структурата на пазара, като намалява ролята на производството/ресурсите на енергия от изкопаеми горива. През последното десетилетие търсенето на електроенергия в Европа е в застой, докато традиционните централи са изправени пред по-малък брой часове на експлоатация и нарастващи разходи, в резултат на което много от тях стават ненужни. Механизмите за осигуряване на капацитет поддържат в режим на готовност някои от тях с цел стабилност на мрежата. Електрификацията и цифровизацията обаче скоро ще увеличат търсенето на електроенергия.

3.7. От ключово значение за гарантирането на стабилност на системата са новите решения като съхранение на енергия, гъвкавост на потреблението, секторна интеграция и интегриране на възобновяемите енергийни източници в балансирането на пазарите.

3.8. Високите цени на енергията показват необходимостта от инвестиции, за да се стабилизира системата. Когато цените се повишават поради ниската наличност на възобновяеми енергийни източници и голямото търсене, това подчертава необходимостта от гъвкавост.

ЕИСК счита, че инвестициите следва да бъдат насочени към следните ключови области:

— съхраняване на енергия: батериите, помпено-акумулиращите и топлоакумулиращите (напр. пясък или вода) централи балансират търсенето и предлагането, въпреки че за тях са необходими големи инвестиции. Излишната енергия може да се използва и за производство на водород от възобновяеми източници и нисковъглероден водород, който служи като система за съхранение;

— гъвкаво производство: (био)газовите и водородните централи с бързо стартиране спомагат за балансиране на доставките при колебания на производството от възобновяеми енергийни източници;

— децентрализирани производители: дребните производители на енергия от възобновяеми източници (например соларните паркове), които използват своето производство, за да отговорят на местните нужди, и така осигуряват гъвкавост в системата;

— реакция на потреблението: интелигентните технологии позволяват на предприятията и домовете да преместят потреблението на енергия в часовете извън периодите на върхово търсене;

— междусистемна свързаност: в един интегриран енергиен съюз държавите членки трябва да разчитат също и една на друга, за да отговорят на нуждите си от енергия. Трансграничната търговия следва да се подпомага чрез междусистемни връзки;

— сигурност на доставките: необходими са по-гъвкава енергийна система и по-голям капацитет за съхранение за непрекъснати и предвидими доставки на енергия, което е основно условие за икономическата и социалната стабилност;

([2]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно индивидуалното и колективното потребление на собствена електроенергия като фактор в борбата за екологичен и енергиен преход и за постигането на икономически и социален баланс (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2024/873, 6.2.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/873/oj).

— развитие на производствения капацитет: за Европа е важно да намали външната си зависимост от технологиите, да подобри сигурността на доставките, да създаде работни места и промишлено развитие чрез увеличаване на собствения си производствен капацитет за съхраняване на енергия, акумулиране на топлинна енергия и възобновяеми енергийни източници;

— диверсификация и проучване на нови енергийни източници: ЕС следва активно да проучва нови енергийни източници, особено в стратегически области, с което да повиши сигурността на енергийната система и да намали зависимостта, като същевременно извлече геополитически ползи.

3.9. Неотдавнашните смущения на Иберийския полуостров подчертават нарастващата уязвимост на европейската електроенергийна мрежа. Тези кратки, но критични дисбаланси, причинени от внезапни промени, като изключване на големи генератори или електропроводи, могат да доведат до сериозни колебания в честотата и напрежението, което може да доведе до каскадни повреди. За разлика от миналото днес в енергийните системи има по-голям дял на енергия от възобновяеми източници на инверторна основа (слънчева, вятърна), които по своята същност не осигуряват физическа инерция. Това увеличава податливостта на бързи отклонения в честотата. Следователно за стабилността на съвременната мрежа се изисква:

— синтетична инерция: задължителна способност за всички нови генератори на инверторна основа да реагират динамично на промени в честотата;

— бързодействащо съхранение: общоевропейски изисквания за резерви за системи за акумулиране на енергия, които могат да реагират в рамките на милисекунди по време на смущения;

— подобрени протоколи за изключване на товари: хармонизирана рамка на ЕС за автоматично и постепенно изключване на промишлени товари с цел защита на цялостната цялост на системата;

— координация между променлив и постоянен ток: задължителни преходни координационни протоколи за всички хибридни междусистемни връзки за променлив и постоянен ток, за да се предотврати дестабилизиране на контура за обратна връзка;

— координационна платформа в реално време: създаване на обсерватория на ЕС за цифровите мрежи, за да се даде възможност за трансгранично наблюдение и автоматизирано реагиране при извънредни ситуации.

4. **Цели, които трябва да бъдат постигнати**

4.1. ЕС се стреми да постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г. съгласно Зеления пакт, както и целта за намаляване на емисиите с 55 % и за 32 % енергия от възобновяеми източници до 2030 г. Политики като схемата за търговия с емисии (СТЕ) стимулират промишлените отрасли да възприемат по-чисти технологии. Енергийният съюз координира националните усилия за гарантиране на доставките и постигане на целите в областта на климата. По програми за финансиране като „Хоризонт Европа“ и Фонда за справедлив преход се подпомагат засегнатите региони и сектори.

4.2. ЕС подкрепя трансграничните енергийни връзки чрез проекти като TEN-E, с който се дава приоритет на ключовата инфраструктура, включително електропроводите за високо напрежение, за да се подобрят връзките между държавите членки.

4.3. В една балансирана енергийна система се използват множество източници:

— изкопаеми горива като временно решение, въпреки че тяхната роля намалява;

— ядрени източници за стабилна нисковъглеродна енергия;

— водород от възобновяеми източници и водород с малък въглероден отпечатък и изкопаем газ с улавяне и съхранение на въглерод (CCS) като електроцентрали, които могат да се внедрят по гъвкав начин;

— възобновяеми енергийни източници и икономически ефективни технологии за надеждност.

4.4. Диверсифицирането на възобновяемите енергийни източници е от ключово значение за сигурността на ЕС, намаляването на емисиите и нарастващото търсене. Основните области включват:

— вятърна енергия (на сушата/в морето), която се разраства най-вече в Северно море;

— слънчева енергия, която се развива бързо в Унгария, Испания, Италия и Германия;

— енергия от биомаса и геотермална енергия, използвана в конкретни региони;

— водноелектрическа енергия, която все още е важна, но с ограничен ръст.

4.5. Основните области на инвестиции включват:

— модернизирана инфраструктура;

— междусистемни връзки;

— капацитет за добив;

— всички източници на чиста енергия, включително водород от възобновяеми източници и водород с малък въглероден отпечатък за декарбонизация на промишлеността, транспорта и изкопаемите газове (с улавяне и съхранение на CO_2) под формата на електроцентрали, които могат да се внедрят по гъвкав начин;

— електрификация;

— интелигентни мрежи за по-добро интегриране на вятърната и слънчевата енергия и увеличаване на възможностите за гъвкавост.

В краткосрочен план енергията от изкопаеми горива и ядрената енергия запазва значението си в много държави: ролята на газа продължава да бъде важна, но ЕС намалява зависимостта си, особено от руските доставки. Ядрената енергия е ключов източник на чиста енергия за държавите, които избират да я използват в бъдеще.

4.6. Въпреки тези усилия все още има предизвикателства, сред които:

— високи разходи: междусистемните връзки и съхранението на енергия в акумулаторни батерии изискват големи инвестиции. В световен план вече съществуват много строги екологични и здравни правила, които често забавят осъществяването на проекти за критична инфраструктура. Европейската комисия следва да предложи механизъм, който позволява да се постигне баланс между обществения интерес и разпоредбите;

— регулиране: координирането на трансграничните потоци на електроенергия е сложно и създава регулаторни и пазарни предизвикателства;

— зависимост: по принцип слънчевото и акумулаторното оборудване се доставя от трети държави, поради което е необходима истинска европейска промишлена политика, за да се гарантира енергийният суверенитет на Европа;

— одобрение от обществеността: местните хора се противопоставят на вятърните турбини или новите (високоволтови) електропроводи поради екологични и естетически съображения. ЕИСК предлага решения за увеличаване на местната подкрепа.

4.7. В една балансирана енергийна система трябва да се вземат предвид разнообразните нужди на държавите членки — от индустриализираните до по-слабо развитите региони — за да се гарантира справедлив преход, без да се увеличават социалните неравенства. За момента някои държави членки са принудени да разчитат на използването на изкопаеми ресурси в много по-голяма степен от желаната. Въпреки намеренията на REPowerEU няколко държави членки все още в голяма степен разчитат на изкопаеми горива, като природният газ и въглищата играят основна роля. Поради тези сложни ситуации Комисията трябва да работи с тези държави, за да им помогне да преминат към по-чиста енергия на по-достъпни цени. Намаляването на недостига на енергия е от ключово значение за справедливостта, устойчивостта и енергийния преход и решава въпроси като неравния достъп, високите разходи и регионалните неравенства по отношение на енергийните източници, особено в Източна и Южна Европа.

4.8. Усилията за намаляване на енергийните неравенства включват:

— достъп до енергия: модернизиране на инфраструктурата в отдалечените и по-слабо развитите райони, за да се гарантира надеждна и финансово достъпна енергия;

— намаляване на енергийната бедност: субсидии и помощ за подпомагане на разходите за енергия на домакинствата с ниски доходи;

— енергийно ефективно модернизиране: подобряване на енергийната ефективност на сградите с цел намаляване на дългосрочните разходи.

4.9. Преминаването към възобновяеми енергийни източници може да задълбочи неравенствата, ако достъпът до нови технологии е неравномерен. ЕС гарантира справедлив преход чрез:

— Фонда за справедлив преход и Модернизационния фонд: подкрепят се зависими от изкопаемите горива региони чрез финансиране на преобразуването на промишлеността и обучението на работниците;

— общностни енергийни проекти: насърчават се местни инициативи за енергия от възобновяеми източници, за да се намали зависимостта от големите енергийни дружества;

— енергийна ефективност: инвестициите в енергийно ефективни сгради, транспорт и промишленост намаляват потреблението на енергия и подобряват условията на живот;

— последователност на политиките: съгласуване на енергийните политики в целия ЕС, за да се гарантират справедливи цени, равен достъп и технологична неутралност;

— образование и осведоменост: насърчаване на навици за икономии на енергия чрез подпомагани от ЕС кампании.

4.10. ЕИСК подчертава, че намаляването на енергийните неравенства в ЕС изисква инвестиции в инфраструктурата, социалната подкрепа, благоприятно данъчно облагане, както и справедлив преход и координирани политики. При прехода трябва да се обърне внимание на нуждите на уязвимите групи от населението и регионите в неблагоприятно положение.

4.11. ЕИСК подчертава необходимостта от квалифицирани работници в енергийния сектор, докато ЕС осъществява прехода към устойчивост. Ключовите експертни области включват ядрена енергия и енергия от възобновяеми източници (вятърна, слънчева, водноелектрическа и геотермална) и управление на интелигентни мрежи. Комитетът подчертава значението на привлекателната заетост с конкурентни заплати, възможности за професионално развитие и условия на труд, за да се преодолее недостигът на умения и да се подкрепи устойчивата работна сила в областта на енергетиката. ЕИСК настоятелно призовава държавите членки да инвестират в образование, повишаване на квалификацията и мобилност, като включат въпросите за енергията от възобновяеми източници, климата и устойчивостта в учебните програми и подкрепят младите предприемачи и стартиращите предприятия в сектора на чистата енергия.

4.12. ЕИСК признава, че докато енергийният преход създава нови работни места, пропуските във връзка с обучението и мобилността на работната сила все още са проблематични. Държавите членки трябва да инвестират в образование и повишаване на квалификацията, за да подкрепят устойчива енергийна система.

4.13. В допълнение към целенасочените субсидии и модернизирането на инфраструктурата ЕИСК подкрепя разрастването на общностните енергийни кооперации, като се гарантира, че гражданите — особено младите хора и уязвимите групи — се чувстват ангажирани и имат контрол върху местното производство на енергия от възобновяеми източници.

5. **Нуждаем се от допълнителни действия**

5.1. ЕИСК признава, че по време на прехода може да се наложи временно балансиране, базирано на природен газ, докато се подобрят съхранението на енергия и системите, основани на търсенето. Въпреки че изкопаемите горива не са дългосрочно решение, те спомагат за стабилизиране на системата в зависимите от газа държави в краткосрочен план. Трябва обаче успоредно да се разработват по-чисти технологии, за да може използването на газ да остане временно. След 2030 г. новите газови инсталации следва да бъдат с готовност за CCS или да могат да се адаптират за водород.

5.2. Геотермалната енергия има значителен потенциал освен топлоснабдяването. ЕИСК изтъкна нейното значение в становище TEN/843 „Потенциалът на геотермалната енергия за екологичния преход“ ([3]), а унгарското председателство на ЕС спомогна да се осигури съвместна декларация за ускоряване на нейното разрастване. Геотермалната енергия играе ключова роля в прехода на Европа към местна, устойчива и икономически ефективна система. Като част от пакета за устойчива енергийна сигурност (2016 г.) ЕС призна геотермалната енергия за стабилен източник на базов товар за компенсиране на нестабилните възобновяеми енергийни източници като вятърната и слънчевата енергия. ЕИСК настоятелно призовава Комисията да разработи всеобхватна стратегия за геотермалната енергия както за отопление, така и за електрозахранване, за да се спомогне за диверсифициране на енергийния микс, намаляване на вноса и укрепване на местните енергийни системи.

5.3. Биогазът може да изиграе ключова роля в декарбонизацията, биоикономиката и енергийния преход на Европа. До 2030 г. държавите членки биха могли да произведат до 40 милиарда кубични метра биометан, до 2040 г. — 101 милиарда кубични метра и до 2050 г. — 150 милиарда ([4]). ЕИСК настоятелно призовава Комисията да увеличи подкрепата на производството на биогаз и биометан.

5.4. Модернизирането на мрежата е от жизненоважно значение за гъвкава и надеждна енергийна система. В становище TEN/771 „Публични инвестиции в енергийна инфраструктура като част от решението на въпросите, свързани с климата“ ([5]) ЕИСК отправи призив за публични инвестиции в мрежова инфраструктура и за признаване на обществено-полезната ѝ роля в подкрепа на възобновяемите енергийни източници. Това следва да включва не само модернизации, но и интегриране на решения като реакцията на потреблението с цел намаляване на върховото потребление и разходите.

([3]) Становище на Европейския икономически и социален комитет — Потенциалът на геотермалната енергия за екологичния преход (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2025/111, 10.1.2025 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/111/oj).

([4]) Декодиране на биогазовете, 2025 г.

([5]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно публичните инвестиции в енергийна инфраструктура като част от решението на въпросите, свързани с климата (становище по собствена инициатива) (ОВ C 486, 21.12.2022 г.).

5.5. В своето становище TEN/837 „Бъдещето на електроснабдяването и ценообразуването на електроенергията в ЕС“ ([6]) ЕИСК предлага на държавите членки да обмислят възможността да създадат маркет-мейкър (механизъм за електроенергия) с публична подкрепа, който да спомогне за стабилизирането на цените на електроенергията, като гарантира неутралност по отношение на климата, сигурност на доставките и енергия на достъпни цени.

5.6. Освен това всеки нов проект за мрежова инфраструктура или междусистемен електропровод съгласно рамката TEN-E следва да се оценява не само по отношение на икономическата ефективност, но и по отношение на неговия принос за преходна стабилност и инерция. По подобен начин в Директивата за енергията от възобновяеми източници следва да се предвиди способност за динамично реагиране на честотата във всички единици, основани на инвертори, за да се поддържа стабилността на системата при напрежение.

5.7. Въз основа на неотдавнашните смущения на Иберийския полуостров ЕИСК препоръчва ЕК да разгледа следните предложения за регламентиране на равнището на ЕС:

— да се актуализира Регламентът за TEN-E, за да се изискват оценки на въздействието на преходното състояние за всички нови проекти за междусистемни връзки и електроенергийни мрежи;

— да се измени Директивата за енергията от възобновяеми източници, за да се включи задължителна способност за динамично реагиране на честотата при всички генератори, основани на инвертори;

— да се постанови включването на бързодействащото съхраняване в стратегиите за балансиране на мрежата и да се ускори тяхното изпълнение;

— да се създаде хармонизиран протокол на ЕС за изключване на товари, основан на честотата, с ангажименти за капацитет от страна на промишленото търсене;

— да се обмисли превръщането на посочените по-горе промени в Европейски план за действие за преходна стабилност, който да включва задължителни стандарти за синтетична инерция, изпитване на преходната реакция за нови активи и годишно докладване за инерцията на системата в целия ЕС.

5.8. Енергийният пазар трябва да се адаптира към увеличаването на енергията от възобновяеми източници. Голямата нестабилност на цените в дългосрочен план може да доведе до незадоволителни инвестиционни решения. В Пакта за чиста промишленост настоятелно се призовава цените да се стабилизират чрез дългосрочни договори, особено споразумения за закупуване на електроенергия, като се гарантира технологично неутрален подход. Плащанията за осигуряване на електрогенериращи мощности и двупосочните договори за разлика (вж. становище TEN/837) могат да подкрепят доставчиците на услуги за гъвкавост, но е необходимо да бъдат реформирани за предотвратяване на неефективност. От съществено значение е да се постигне по-добро хармонизиране на схемите за подпомагане и на механизма за ценообразуване.

Брюксел, 19 юни 2025 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Oliver RÖPKE

([6]) Становище на Европейския икономически и социален комитет — Бъдещето на електроснабдяването и ценообразуването на електроенергията в ЕС (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2025/1187, 21.3.2025 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1187/oj).